

70 rokov slobody v Žilinskom kraji

II. SVETOVÁ VOJNA (1939-1945)

V nasledujúcich dňoch si pripomenieme 70 rokov od ukončenia dosiaľ najväčšieho vojnového konfliktu v histórii ľudstva, ktorý má v dejinách 20. storočia názov Druhá svetová vojna – najkrvavejší a najsmrtonosnejší konflikt, aký svet kedy zažil. Zachvátil prakticky celú planétu na takmer šesť rokov.

Oslobodzovanie severozápadného Slovenska (kysuckého, oravského, turčianskeho, lipoťovského a hornopovažského regiónu) od nemeckých okupantov sa uskutočňovalo od konca januára do začiatku mája 1945 v rámci operácie vojsk 4. ukrajinského frontu. Do boja bolo nasadených spolu 60-tisíc vojakov Červenej armády a 23-tisíc vojakov 1. československého armádného zboru v ZSSR. Vojaci sa po celý čas prebýjali cez dobre vybudovanú a pevnú nepriateľskú obranu. Tá sa ťahala po poľsko-slovenskej hranici od Zubrohlavy cez Bobrov, Námestovo a Trstenú na Tvrdošín. Fašistické vojská však obsadili i územie Liptovského Mikuláša, Veľkej a Malej Fatry a Kysuckej vrchoviny. Mala zabrániť postupu oslobodzovacích vojsk na Moravu.

Pevná obrana na Liptove

Boje pri Liptovskom Mikuláši trvali 62 dní. Problém, na ktorý vojaci Červenej armády a Československého armádného zboru pri oslobodzovaní Liptovského Mikuláša narazili, bolo pevne vybudované nepriateľské obranné postavenie východne od Liptovského Mikuláša. Preto boli prvé pokusy o prelomenie nemeckej obrany začiatkom februára 1945 neúspešné. Oslobodzovacie vojská tak prešli do obrany a pripravovali nový útok, ktorý začal 3. marca. Úspech nenechal na seba dlho čakať a ešte v ten istý deň oslobodili mesto Liptovský Mikuláš po prvýkrát. Vojaci 1. čs. armádného zboru prelomili obranu a ovládli Trstenú a Bobrovec.

Nemecké jednotky ihneď prešli do protiútokov. Nasledovali ťažké boje o udržanie mesta až do 11. marca, kedy československé jednotky pod hrozbou obklúčenia museli

Presun partizánskej jednotky.

Liptovský Mikuláš opustiť a prejsť do obrany, z ktorej začali útok. Záverečné boje o Liptovský Mikuláš sa začali 30. marca v skorých ranných hodinách. Od začiatku prebiehali úspešne. Nepriateľ pod hrozbou obklúčenia z Oravy začal ustupovať, a tak bol 4. apríla Liptovský Mikuláš definitívne oslobodený.

Partizáni v turčianskom regióne

Po oslobodení Ružomberka a prekonaní odporu nepriateľa v údolí Váhu, prenikli československé jednotky k úpätiu pohoria Veľkej Fatry. Likvidovali odpor nepriateľa po celej dĺžke toku Váhu, od Liptovského Mikuláša až do priestoru západne od Vrútok, a 4. apríla spoločne s rumunskými jednotkami vstúpili do Martina.

Na oslobodzovaní Liptova a Turca sa podieľali i partizánske jednotky. Tie v spolupráci s bojujúcimi armádami destabilizovali nemecké zázemie a vytvárali podmienky pre rýchly postup.

Ťažké chvíle v oravských obciach

Obce hornej Oravy prežili počas frontových dní peklo. Posledný a rozhodujúci boj sa začal 28. marca 1945, kedy

17. gardový strelecký zbor nastúpil do útoku na oslobodenie Oravy v niekoľkých smeroch. 138. strelecká divízia Vasilieva postupovala od Vitanovej a Hladovky smerom na Trstenú a od Oravic smerom na Zabiedovo a Brezovicu. Po úmorných bojoch boli 30. marca oslobodené mestá Trstená a Tvrdošín. Odtiaľ vojaci 154. pevnostnej brigády postupovali smerom na Žilinu cez Dolný Kubín, Párnicu a Zázrivú.

Pevnostná brigáda ďalej smerovala na Kysuce cez Lokcu a Oravskú Lesnú. Takmer deväť týždňov sa pohyboval front medzi Zubrohlavou, Bobrovom, Ústím a Námestovom, kým sa mohli 3. apríla tešiť zo slobody obyvatelia Námestova.

Neľudské boje na Kysuciach

Po oslobodení Námestova postupovali vojská 154. pevnostnej brigády ďalej cez Lokcu na Starú a Novú Bystricu a cez Krásno nad Kysucou smerom na Čadcu. Najťažšie boje zvädzali o Novú Bystricu, kde za obeť padli i obyvatelia obce, ktorí vojakom nezištne pomáhali. Po prelomení nemeckej obrany pri Novej Bystrici vojská brigády ďalej pokračovali na Krásno nad Kysucou a Čadcu, odtiaľ

Skupina sovietskych a československých vojakov.

Viete, že...

- za slobodu v boji proti fašizmu položilo na Slovensku život 60 659 vojakov Sovietskej armády, 10 435 vojakov Rumunskej armády a 1 736 vojakov 1. čs. armádného zboru? Straty vojakov v našom kraji dosahujú číslo 20 000.
- v dôsledku rasového prenasledovania a fašistického teroru bolo do koncentračných táborov odvlečených 80 000 občanov Slovenska?
- počet obyvateľov Slovenska sa v dôsledku vojnových udalostí a represívnych rasových opatrení oproti predvojnovému stavu znížil o viac ako 150 000?

na Turzovku cez Klokočov, smerom na Frýdlant v Českej republike.

Sovietska strelecká divízia Vasilieva postupovala s časťou síl od Terchovej cez Lysicu, Horný a Dolný Vadičov na Kysucké Nové Mesto a odtiaľ cez Neslužu na Vysokú nad Kysucou, Turzovku a Makov. Po oslobodení Žiliny Červená armáda postupovala cez Dlhé Pole a Veľké Rovné smerom na Vysokú nad Kysucou, na Makov a ďalej na Moravu.

Cesta Žiliny ku slobode

Sovietske vojská sa k hra-

niciam Žilinského okresu priblížili až začiatkom apríla. Ako prvá bola prieskumnými jednotkami oslobodená 4. apríla 1945 obec Štefanová. Osloboditelia k nej dorazili od Zázrivej. Sovietska armáda zvädzala neľahké boje aj o Terchovú a Belú. Po oslobodení obce Belá prekročila masív Malej Fatry a 26. apríla sa spojila v údolí Váhu pod Strečnom s vojskami 1. čs. armádného zboru. Vojská na druhý deň spoločnými silami oslobodili Strečno a Stráňavy a začali sa pripravovať na oslobodenie Žiliny.

Po krvavých a ťažkých bojoch museli nemeckí okupanti 22. apríla opustiť i Polom, čo otvorilo priamu cestu ku oslobodeniu Žiliny. Oslobodenie Žiliny sa uskutočnilo obchvatným útokom vojsk 17. gardového streleckého zboru a 1. československého armádného zboru, ktoré v ranných hodinách 30. apríla po zdaní odporu pri Mojšovej Lúčke vstúpili do Žiliny. Jednotky 1. československého zboru postupovali ďalej na Rajecské Teplice a Považskú Bystricu.

Z Kysúc na Oravu lesnou železničkou

Kúsok z histórie železničky

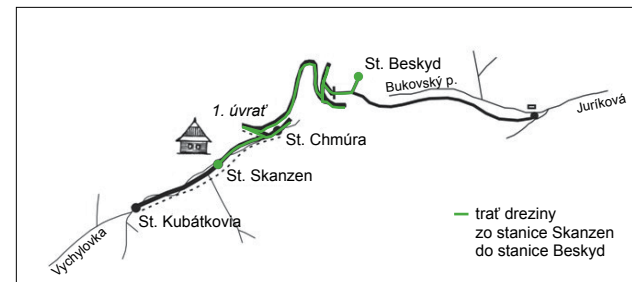
Historická lesná úvratová železnica tvorí súčasť Múzea kysuckej dediny (Skanzen Vychylovka). Železnička je zachovaná a funkčne obnovenou časťou bývalej Kysucko-oravskej lesnej železnice, ktorá patrila medzi najvýznamnejšie a najväčšie lesné železnice na Slovensku. Jej prvotným cieľom bolo nahradiť zastaralú prepravu dreva po vode. Vznikla v roku 1926 spojením dvoch lesných železníc, kysuckej - z Ošadnice do Chmúry (Nová Bystrica, časť Vychylovka) a oravskej - z Lokce do Erdútky (terajšej Oravskej Les-

nej). V dobe svojho najväčšieho rozmachu mala takmer 110 km. Jej unikátnu časť tvorí úvratový systém, vďaka ktorému bola železnica v roku 1991 vyhlásená za Národnú kultúrnu pamiatku. Od roku 1995 železnička prepravuje návštevníkov Kysuckého múzea v úseku Kubátkovia-Chmúra.

Prepojí Kysuce s Oravou

Po novom sa od 3. mája môžu turisti tešiť i zo spustenia trate zo Skanzenu Vychylovka po sedlo Beskyd. Na trati bude premávať úzkorozchodná železničná drezina z Kysuckého múzea. Zastávka Beskyd sa na-

chádza už na Oravskej strane, kde si návštevníci budú môcť pozrieť napríklad Goralskú drevenicu - expozíciu Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. Z Oravskej Lesnej zo stanice Tanečník sa zas návštevníci prevezú po sedlo Beskyd vláčikom Oravského múzea.

Inšpirácia pre filmárov

Na železničke a v areáli skanzenu vznikli scény známych filmov ako Želary, Lietajúci Cyprián či Ako divé husi. Okrem týchto titulov sa tu natáčal i rozprávkový seriál Teta a rozprávka Plavčík a Vratko.

Stranu pripravila Soňa Paprskárová.

Foto: Liptovské múzeum v Ružomberku, archív ŽSK.